

T.C.
DANIŞTAY
ONUNCU DAİRE

Esas No : 2019/11866
Karar No : 2022/4140

DAVACILAR : 1- Ekoloji Kolektifi Derneği

2- TMMOB Çevre Mühendisleri Odası

3- Tüketici Hakları Derneği

4-TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası

DAVALI : Tarım ve Orman Bakanlığı / ANKARA

(Mülga Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı)

DAVANIN KONUSU : 21/04/2012 tarihli ve 28271 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan, genetiği değiştirilmiş MON810 mısır çeşidi ve ürünlerinin kararda belirtilen hususlara uyulması şartıyla hayvan yemlerinde kullanılmasına izin verilmesi yolundaki Biyogüvenlik Kurulu'nun 18 sayılı kararının iptali istenilmektedir.

DAVACILARIN İDDİALARI : Dava konusu kararın hukuka aykırı olduğu, belirtilen GDO'lu ürünlerin hayvan yemi olarak kullanılması halinde, insan, çevre ve biyoçeşitliliğe zarar verileceği ileri sürülmektedir.

DAVALININ SAVUNMASI : Yem sanayiinde kullanılmak üzere gelen ürünlerde, ithal edilecek GDO ve ürünlerinin miktarı ve içerdiği gen çeşidi ile ilgili orijin ülke veya yüklendiği ülke yetkili otoriteleri tarafından düzenlenmiş belge veya uluslararası akredite bir laboratuvaradan alınmış analiz raporunun arandığı, ürünün GDO'suz olduğuna dair belge getirilmesi veya istenilen belgelerin getirilmemesi durumunda ürünlerin, GDO analizine tabi tutulduğu, 5977 sayılı Kanun ile GDO ve ürünlerinin onay alınmaksızın piyasaya sürülmesinin yasak olduğu, onaysız GDO'lar için eşik değerin sıfır, onaylanmış genler için eşik değerin %0,9 olarak belirlendiği, bu kapsamda Biyogüvenlik Kurulunca yapılan değerlendirme sonucunda MON810 mısır çeşidi ve ürünlerinin yem amaçlı kullanılmasında insan, hayvan ve çevre sağlığına zararlı olmadığı belirlendiği belirtilerek davanın reddi gerektiği savunulmaktadır.

DANIŞTAY TETKİK HAKİMİ:

DÜŞÜNCESİ : Dava konusu Biyogüvenlik Kurulu kararının iptali gerektiği düşünülmektedir.

DANIŞTAY SAVCISI

:

DÜŞÜNCESİ

: Dava; Biyogüvenlik Kurulu'nun genetiği değiştirilmiş

T.C.
DANIŞTAY
ONUNCU DAİRE

Esas No : 2019/11866

Karar No : 2022/4140

MON810 mısır çeşidi ve ürünlerinin hayvan yemlerinde kullanılmasına izin verilmesi yolundaki 21/04/2012 günlü, 28271 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 18 sayılı kararının iptali istemiyle açılmıştır.

Anayasanın 56. maddesinde; herkesin, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahip olduğu ve Devletin, herkesin hayatını beden ve ruh sağlığı içinde sürdürmesini sağlamakla görevli bulunduğu; 90. maddesinin 5. fıkrasında ise, usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası andlaşmaların kanun hükmünde olduğu, bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulamayacağı, usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda, milletlerarası andlaşma hükümlerinin esas alınacağı hükümlerine yer verilmiştir.

5977 sayılı Biyogüvenlik Kanunu'nun 1. maddesinin 1. fıkrasında; bu Kanunun amacının, bilimsel ve teknolojik gelişmeler çerçevesinde, modern biyoteknoloji kullanılarak elde edilen genetik yapısı değiştirilmiş organizmalar ve ürünlerden kaynaklanabilecek riskleri engellemek, insan, hayvan ve bitki sağlığı ile çevrenin ve biyolojik çeşitliliğin korunması, sürdürülebilirliğin sağlanması amacıyla biyogüvenlik sisteminin kurulması ve uygulanması, bu faaliyetlerin denetlenmesi, düzenlenmesi ve izlenmesi ile ilgili usul ve esasları belirlemek olduğu; 2. maddesinin (ü) bendinde, risk değerlendirmesinin, GDO ve ürünlerinin, genetik değişiklikten dolayı, insan, hayvan ve bitki sağlığı ile biyolojik çeşitlilik ve çevre üzerinde sebep olabileceği risklerin ve risk kaynağının test, analiz, deneme gibi bilimsel yöntemlerle tanımlanmasını, niteliklerinin belirlenmesini, değerlendirilmesini ve risk unsurlarının belirlenmesini kapsayan dört aşamalı süreci ifade ettiği; aynı maddenin (z) bendinde, sosyo-ekonomik değerlendirmenin, başvuru hakkında karar verilmeden önce değerlendirmek üzere, GDO ve ürünlerinin çevreye serbest bırakılması ve kullanılması sürecinde biyolojik çeşitlilik ve kullanıcıları ile çiftçiler üzerindeki etkilerden kaynaklanacak sosyo-ekonomik bedelleri belirlemek üzere bilimsel esaslara dayanarak yapılan tüm çalışmaları ifade ettiği; 3. maddesinin 1. fıkrasında, insan, hayvan ve bitki sağlığı ile çevrenin ve biyolojik çeşitliliğin korunması ve sürdürülebilir kullanımı gözönünde bulundurularak GDO ve ürünlerinin ithalatı, ihracatı, deneysel amaçlı serbest bırakılması, piyasaya sürülmesi ile genetiği değiştirilmiş mikroorganizmaların kapalı alanda kullanımına, bilimsel esaslara göre yapılacak risk değerlendirmesine göre karar verileceği, risk değerlendirme sonuçlarına göre risk oluşturmayacağı belirlenen başvurular için verilen kararın geçerlilik süresinin on yıl olduğu; aynı maddenin 5. fıkrasında, GDO ve ürünlerinin, insan, hayvan ve bitki sağlığı ile çevre ve biyolojik çeşitliliği tehdit etmesi, üretici ve tüketicinin tercih hakkının ortadan kaldırılması,

T.C.
DANIŞTAY
ONUNCU DAİRE

Esas No : 2019/11866

Karar No : 2022/4140

çevrenin ekolojik dengesinin ve ekosistemin bozulmasına neden olması, GDO ve ürünlerinin çevreye yayılma riskinin olması, biyolojik çeşitliliğin devamlılığını tehlikeye düşürmesi, başvuru sahibinin biyogüvenliğin sağlanmasına yönelik **tedbirleri** uygulamak için yeterli teknik donanıma sahip olmadığına anlaşıldığına durumlarında başvuruların reddedileceği; 12. fıkrasında, GDO ve ürünleri ile ilgili yapılan başvurular hakkında risk ve sosya-ekonomik değerlendirmeye ilişkin bilimsel raporların, Kurul tarafından, biyogüvenlik bilgi değişimi mekanizması vasıtasıyla kamuoyuna açıklanacağı, Kurul'un bu görüşleri de dikkate alarak nihai değerlendirme raporu ile olumlu kararının toplantı tarihinden itibaren en geç otuz gün içinde gerekçeleri, varsa karşı oy gerekçeleri ve imzaları ile birlikte tekemmül ettirmek ve Bakanlığa sunmak zorunda olduğu, Kurul kararlarının Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe gireceği; 16. maddesinde de, bu Kanun'un uygulanması ile ilgili usul ve esasları düzenleyen yönetmeliklerin, Kanunun yayımı tarihinden itibaren en geç üç ay içerisinde Bakanlık tarafından çıkarılacağı hükme bağlanmıştır.

Anılan Kanuna dayanılarak davalı Bakanlık tarafından çıkarılan " Genetik Yapısı Değiştirilmiş Organizmalar ve Ürünlerine Dair Yönetmelik" 13/08/2010 günlü, 27671 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiş olup, bu Yönetmelikte, GDO ve ürünlerinden kaynaklanabilecek risklerin engellenmesi, insan, hayvan ve bitki sağlığı ile çevrenin ve biyolojik çeşitliliğin korunması için, gıda ve yem amaçlı genetik yapısı değiştirilmiş organizma ve ürünlerle ilgili başvuru, değerlendirme, karar, ithalat, ihracat, etiketleme, piyasaya sürme, denetim, kontrol, araştırma, geliştirme v.b. hususlara ilişkin usul ve esaslar belirlenmiştir.

Diğer taraftan; 1992 yılında Rio de Janeiro'da yapılan "Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı"nda çevrenin ve insan sağlığının korunmasına yönelik olarak kabul edilen temel ilkeler arasında "İhtiyatlılık İlkesi"ne yer verilmiş olup, bu ilke uyarınca çevreyi korumak için ihtiyati (ön tedbir) yaklaşımın devletlerin kendi kabiliyetlerine göre geniş olarak uygulanacağı, ciddi ve geri dönüştürülemez hasar tehlikesi olan yerlerde tam bilimsel kesinlik eksikliğinin çevresel kirlenmenin önlenmesi için gecikmenin sebebi olarak kullanılmayacağı belirtilmiştir.

Ayrıca, 29/08/1990 günlü, 4177 sayılı Kanun ile onaylanması uygun bulunan ve 21/11/1996 günlü, 96/8857 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile onaylayarak 27/12/1996 günlü, 22860 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi"nde de biyolojik çeşitliliğin önemli ölçüde azalması veya yok olması tehdidi söz konusu olduğunda, tam bir bilimsel kesinlik bulunmamasının, bu tehdidi önleyecek veya en aza indireyecek tedbirleri ertelemek için bir gerekçe olarak kullanılmaması gerektiği öngörülmüştür. Anılan Sözleşme kapsamında kabul edilen, ülkemizin taraf olduğu ve 5977 sayılı Biyogüvenlik Kanunu

T.C.
DANIŞTAY
ONUNCU DAİRE

Esas No : 2019/11866

Karar No : 2022/4140

hazırlanırken de esas alınan "Biyogüvenlik Cartagena Protokolü" nde Rio Deklarasyonunun 15 nolu prensibinde yer alan ön tedbirci (ihtiyatlılık) yaklaşımının yeniden onaylandığı belirtildikten sonra anılan Protokolün Genel Hükümler başlıklı 2.maddesinin 2.fıkrasında; tarafların , insan sağlığı üzerindeki riskleri de göz önünde bulundurarak, herhangi bir değiştirilmiş canlı organizmanın geliştirilmesi, muamelesi, taşınması, nakli, kullanımı ve çevreye serbest bırakılmasının biyoçeşitlilik üzerindeki risklerini engelleyecek ya da azaltacak şekilde gerçekleştirilmesini sağlayacakları hükmüne yer verilmiştir.

Görüldüğü üzere, ülkemizin de taraf olduğu uluslararası sözleşmelerde, insan sağlığının, çevre sağlığının, biyoçeşitliliğin ve gıda güvenliğinin söz konusu olduğu durumlarda, taraf devletlerin konuya ihtiyatlılık (ön tedbirci) ilkesi çerçevesinde yaklaşımları gerektiği vurgulanmıştır.

İncelenen olayda; Türkiye Yem Sanayicileri Birliği Derneği İktisadi İşletmesi, Beyaz Et Sanayicileri ve Damızlıkçılar Birliği Derneği ve Yumurta Üreticileri Birliği tarafından genetiği değiştirilmiş MON810 mısır çeşidinin Türkiye'de yem olarak ithalatına ve piyasaya sürülmesine Biyogüvenlik Kurulu tarafından izin verilmesi için Tarımsal Araştırmalar Genel Müdürlüğü'ne (TAGEM'e) başvurular yapılmıştır. Bu başvurular üzerine, 5977 sayılı Biyogüvenlik Kanunu'nda ve bu Kanun uyarınca çıkarılan Yönetmelik'te öngörülen şekilde Biyogüvenlik Kurulu tarafından Risk Değerlendirme Komitesi ile Sosyo-Ekonomik Değerlendirme Komitesi oluşturulmuş ve bu Komiteler tarafından düzenlenen değerlendirme raporları Biyogüvenlik Kurulu'nda görüşülerek uyuşmazlığa konu genetiği değiştirilmiş mısır çeşidinin hayvan yemi olarak kullanılmak üzere ithalatına ve piyasaya sürülmesine dava konusu Kurul kararı ile izin verilmiştir.

Anılan Komitelerin yaptıkları değerlendirmelerin sonucunda düzenledikleri, dava dosyasında birer örnekleri bulunan raporlar incelendiğinde, MON810 mısır çeşidi tanelerinin ülkemizde yem olarak kullanılmasının uygun olabileceği, *özellikle bitki dışı organizmalardan klonlanarak genetiği değiştirilmiş bitkilerinin geliştirilmesinde kullanılan genlerin, gerek genetiği değiştirilmiş bitkilerinin gerekse bunları tüketen hayvanların genomlarındaki olası olumsuz etkilerinin kısa sürede tam olarak ortaya çıkmayacağına göz önünde bulundurulması gerektiği*, bu görüşü doğrulayan USDA, FDA, EPA, CDC gibi ABD devlet kurumları, biyoteknoloji şirketlerini kapsamlı saha ve güvenlik araştırmalarına yönlendiren mevzuat düzenlemeleri yaptıkları, bu çerçevede oluşturulan kararlara göre; MON810 mısır çeşidi tarımsal özellikler ve çevresel risk açısından değerlendirildiğinde, geleneksel mısır çeşitleriyle farklı olmadığı sonucuna varıldığı, ancak, genetiği değiştirilmiş bitkilerin ülkemizde

T.C.
DANIŞTAY
ONUNCU DAİRE

Esas No : 2019/11866

Karar No : 2022/4140

yetiştirilmesinin 5977 sayılı Kanun kapsamında yasak olmakla birlikte, ithal edilmesi düşünülen MON810 mısır çeşidi tanelerinin amaç dışı çevreye dağılması ve olası kaçak ekimler nedeniyle gen kaçıışı riskinin olabileceğinin göz önünde bulundurulması, bu nedenle ithaline izin verilmesi durumunda yetkili kuruluşlar tarafından izlenmesi gerektiği belirtilmiştir.

Sosyo-Ekonomik Değerlendirme Komitesi'nin Raporunda ise; önerilerin ve alınması gereken tedbirlerin açıklandığı ve izin başvurusunda bulunulan genetiği değiştirilmiş melez mısır çeşidinin Türkiye'de üretimi yapılan geleneksel mısır çeşidine bulaşmaması için alınması gereken önlemler, denetim ve risk yönetimi ile ilgili önerilere özellikle dikkat çekildiği görülmektedir.

Risk Değerlendirme Komitesinin, uyuşmazlık konusu genetiği değiştirilmiş MON810 mısır çeşidi ve ürünlerinin insan, hayvan ve bitki sağlığı ile çevre ve biyolojik çeşitliliğe zararlı olup olmadığı, belirtilen yönlerden risk taşıyıp taşımadığı konusundaki değerlendirmelerinin, genellikle bu konuda daha önce çeşitli ülkelerde farklı yöntemlerle (laboratuvar çalışması, alan denemeleri, ürün karşılaştırma vb.) yapılmış bilimsel çalışmaların sonuçlarına ve EFSA 2009 Raporuna dayandırıldığı, dolayısıyla, anılan Komite tarafından bu konuda ayrıca bir deney, test, alan çalışması ya da laboratuvar çalışmasının yapılmadığı görülmektedir.

Anılan Komitenin belirtilen yöntem izleyerek hazırlamış olduğu raporun içeriğine bakıldığında ise; söz konusu transgenik (genetiği değiştirilmiş) mısır çeşidinin toksisite, alerjenite, beklenmeyen etkileri, hedef dışı organizmalara etkileri, bitkiden bitkiye gen geçişleri ve bitkiden bakteriye gen geçişleri yönlerinden insan, hayvan ve bitki sağlığı ile çevre ve biyoçeşitliliğe zararı bulunmadığı; kontrol çeşidine, yani karşılaştırma yapılan genetiği değiştirilmemiş klasik mısır çeşidine göre belirtilen yönlerden önemli bir farklılık göstermediği yönünde bilimsel çalışmaların ve görüşlerin bulunduğu, ancak, bunun aksini ortaya koyan, söz konusu genetiği değiştirilmiş mısır çeşidinin belirtilen yönlerden insan, hayvan ve bitki sağlığı ile çevre ve biyoçeşitliliğe zararlı olduğunu belirten farklı ülkelerde, farklı yöntemlerle yapılmış ve literatürde yer alan bilimsel çalışmaların ve *görüşlerin* de bulunduğu anlaşılmaktadır. Nitekim, Biyogüvenlik Kurulunun 21/12/2011 günlü, 16 sayılı kararı ile hayvan yemi olarak ithal edilmesine ve piyasaya sunulmasına izin verilen transgenik MON08817XMON810 melez mısır çeşidine ilişkin olarak Risk Değerlendirme Komitesi tarafından düzenlenen raporda, bakılan davanın konusunu oluşturan GD MON810 mısır çeşidinin içinde bulunan Cry 1Ab proteinin çeşitli yönlerden (hedef dışı organizmalara etki, toksisite, alerjenite, bitkiden bitkiye ve bitkiden toprağa gen geçişleri ile özellikle geleneksel mısır ürününe bulaşma olasılığının yüksek olması) insan, hayvan ve bitki sağlığı ile çevreye ve biyoçeşitliliğe zararı olduğu

T.C.
DANIŞTAY
ONUNCU DAİRE

Esas No : 2019/11866

Karar No : 2022/4140

yönünde bir çok bilimsel çalışmadan bahsedilmiş olup, uyumsuzluk konusu genetiği değiştirilmiş MON810 mısır çeşidinin genetiği değiştirilmiş MON88017 mısır çeşidi ile melezlenmesinden elde edilen transgenik MON88017XMON810 melez mısır çeşidinin hayvan yemi olarak kullanılmasına izin verilmesine dair Biyogüvenlik Kurulunun 21/12/2011 günlü, 16 sayılı kararına karşı açılan davada, Danıştay Onuncu Dairesince verilen yürütmenin durdurulması isteminin reddine ilişkin karara itiraz Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun 26/06/2013 günlü YD İtiraz No:2013/189 sayılı kararı ile kabul edilip anılan Kurul kararının yürütmesinin durdurulmasına karar verilmiştir.

Belirtilen Komite raporlarında yer verilen değerlendirmeler karşısında, söz konusu genetiği değiştirilmiş mısır çeşidinin hayvan yemi olarak kullanılmasının insan, hayvan ve bitki sağlığı ile çevreye ve biyoçeşitliliğe zararlı olmadığı, dolayısıyla güvenilir olduğu sonucuna ulaşabilmek hukuken olanaklı değildir. Bu durum; insan, hayvan ve bitki sağlığını, çevreyi ve biyoçeşitliliği doğrudan ilgilendiren bu konuda "ihtiyatlılık ilkesi" çerçevesinde hareket edilmesini zorunlu kılmaktadır.

Zira, Risk Değerlendirme Komitesi'nin ve Sosyo-Ekonomik Komitenin raporlarında, bilimsel çalışmalara ve verilere dayalı olarak söz konusu genetiği değiştirilmiş mısır çeşidinin insan, hayvan ve bitki sağlığı ile çevre ve biyoçeşitliliğe kesinlikle zararlı olmadığı, dolayısıyla, bu konuda hiç bir endişenin ya da kuşkunun bulunmadığı yönünde herhangi bir saptama yapılmamıştır. Aksine, gerek MON810 mısır çeşidi için düzenlenen ve dosyada bulunan komite raporlarında, gerekse MON810 mısır çeşidinin MON88017 mısır çeşidi ile melezlenmesinden elde edilen MON88017XMON810 melez mısır çeşidi için düzenlenen ve Danıştay Onuncu Dairesinin E:2012/4881 sayılı dosyasında bulunan komite raporlarında, bu konudaki farklı bilimsel görüşler ortaya konulmuş ve yine bazı bilimsel çalışma sonuçlarına dayanılarak bu ürünün bazı yönlerden sakıncaları olabileceği (alerjenite, hedef dışı organizmaları etkilemesi, geleneksel ürüne, toprak bakterisine bulaşma riski gibi) belirtilmiş olmasına karşın, bu ürünün hayvan yemi olarak kullanılmasının uygun olduğu yönünde görüş bildirilmiştir. Ancak, komite raporlarının içeriğine göre söz konusu transgenik mısır çeşidinin insan, hayvan ve bitki sağlığı ile çevre ve biyoçeşitliliğe zararlı olduğu ve hayvan yemi olarak güvenilir şekilde kullanılabileceği gibi kesin bir sonuca varabilmenin olanaksız olması nedeniyle, raporların içeriği ile sonucu uyumlu bulunmamaktadır. Komite raporlarının sonucunda belirtilen görüşün aksine söz konusu raporlarda yer verilen bilimsel çalışma sonuçları ve bilimsel görüşler ağırlıklı olarak, genetiği değiştirilmiş bu mısır çeşidinin çeşitli yönlerden insan, hayvan ve bitki sağlığı ile çevreye ve biyoçeşitliliğe zararlarının

T.C.
DANIŞTAY
ONUNCU DAİRE

Esas No : 2019/11866

Karar No : 2022/4140

bulunduğu, dolayısıyla, bu konuda ciddi endişelerin bulunduğu istikametindedir. Ayrıca, MON88017xMON810 melez mısır çeşidine yönelik olarak hazırlanan Risk Değerlendirme Komitesi Raporunda, MON810 mısır çeşidinde yer alan Cry1Ab proteinin özellikle hedef dışı organizmalara etki, gen geçişleri ve bulaşma yönünden insan, hayvan ve bitki sağlığı ile çevreye ve biyoçeşitliliğe zararlı olabileceği yönünde bir çok bilimsel çalışmadan bahsedilmiş iken, bakılan davadaki Risk Değerlendirme Raporlarında ise, MON810 mısır çeşidinde yer alan söz konusu protein ile ilgili olarak anılan bilimsel çalışmalardan bahsedilmediği aynı tespitlere yer verilmediği görülmüş olup, bu yönden her iki rapor arasında da bir uyumsuzluk bulunmaktadır.

Bu nedenle; genetiği değiştirilmiş MON810 mısır çeşidinin hayvan yemi olarak kullanılmasının insan, hayvan ve bitki sağlığına, çevreye ve biyoçeşitliliğe zarar veremeyeceği ve güvenli olduğu Biyogüvenlik Kanunu'nun 2/ü maddesinde öngörülen şekilde bilimsel yöntemlerle somut olarak ortaya konulmadan, söz konusu genetiği değiştirilmiş mısır çeşidinin hayvan yemi olarak kullanılması amacıyla ithaline ve piyasaya sunulmasına izin verilmesine ilişkin dava konusu Biyogüvenlik Kurulu kararında, eksik ve yetersiz inceleme nedeniyle Anayasanın 56. maddesi hükmüne, tarafı olduğumuz uluslararası sözleşmelere ve hukuka uygunluk görülmediği gerekçesiyle dava konusu işlemin iptaline karar verilmesi gerektiği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Karar veren Danıştay Onuncu Dairesince, Dairemizin 18/05/2015 tarih ve E:2012/4283, K:2015/2363 sayılı davanın reddi yolundaki kararının, Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun 19/06/2017 tarih ve E:2015/2826, K:2017/2636 sayılı kararıyla bozulması ve davalı idarenin karar düzeltme isteminin de İdari Dava Daireleri Kurulunun 19/06/2019 tarih ve E:2018/146, K:2019/3132 sayılı kararı ile reddedilmesi üzerine gereği görüldü:

İNCELEME VE GEREKÇE :

MADDİ OLAY :

Dava, 21/04/2012 tarihli ve 28271 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan genetiği değiştirilmiş MON810 mısır çeşidi ve ürünlerinin kararda belirtilen hususlara uyulması şartıyla hayvan yemlerinde kullanılmasına izin verilmesi yolundaki Biyogüvenlik Kurulu'nun 18 sayılı kararının iptali istemiyle açılmıştır.

Dairemizin 18/05/2015 tarihli ve E:2012/4283, K:2015/2363 sayılı kararıyla; davanın reddine karar verilmiştir.

T.C.
DANIŞTAY
ONUNCU DAİRE

Esas No : 2019/11866

Karar No : 2022/4140

Anılan kararın, davacılar tarafından temyiz edilmesi üzerine, Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun 19/06/2017 tarih ve E:2015/2826, K:2017/2636 sayılı kararıyla bozulmasına karar verilmiştir. Bu kararın düzeltilmesi istemi de anılan Kurulun 19/06/2019 tarihli ve E:2018/146, K: 2019/3132 sayılı kararıyla reddedilmiştir.

2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 46. maddesinin 1. fıkrasında, Danıştay dava dairelerinin nihai kararlarına karşı Danıştay'da temyiz yoluna başvurulabileceği; 2575 sayılı Kanun'un 38. maddesinde, İdari Dava Daireleri Kurulunca idari dava dairelerinden ilk derece mahkemesi olarak verilen kararların temyizen inceleneceği; 2577 sayılı Kanun'un (geçici 8. maddesi uyarınca uygulanmasına devam edilen) 49. maddesinin 6. fıkrasında ise, Danıştayın ilk derece mahkemesi olarak baktığı davaların temyizen incelenmesinde bu maddenin 4. fıkrası hariç diğer fıkralarının kıyasen uygulanacağı belirtilerek, Danıştay dava dairelerinin ilk derece mahkemesi olarak verdiği kararların temyizen bozulması halinde ısrar olanağı tanınmamıştır.

Bu nedenle, Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun bozma kararına uyularak yeniden bir karar verilmesi gerekmektedir.

İLGİLİ MEVZUAT:

Anayasanın 56. maddesinde, herkesin, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahip olduğu ve Devletin, herkesin hayatını beden ve ruh sağlığı içinde sürdürmesini sağlamakla görevli bulunduğu; **90. maddesinin 5. fıkrasında ise**, usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası andlaşmaların kanun hükmünde olduğu, bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulamayacağı, usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda, milletlerarası andlaşma hükümlerinin esas alınacağı hükümlerine yer verilmiştir.

5977 sayılı Biyogüvenlik Kanunu'nun 1. maddesinin 1. fıkrasında, bu Kanunun amacının, bilimsel ve teknolojik gelişmeler çerçevesinde, modern biyoteknoloji kullanılarak elde edilen genetik yapısı değiştirilmiş organizmalar ve ürünlerden kaynaklanabilecek riskleri engellemek, insan, hayvan ve bitki sağlığı ile çevrenin ve biyolojik çeşitliliğin korunması, sürdürülebilirliğin sağlanması amacıyla biyogüvenlik sisteminin kurulması ve uygulanması, bu faaliyetlerin denetlenmesi, düzenlenmesi ve izlenmesi ile ilgili usul ve esasları belirlemek olduğu; **2. maddesinin 1. fıkrasının (ü) bendinde**, risk değerlendirmesinin, GDO ve ürünlerinin, genetik değişiklikten dolayı, insan, hayvan ve bitki sağlığı ile biyolojik çeşitlilik ve çevre üzerinde sebep olabileceği risklerin ve risk kaynağının test, analiz, deneme gibi bilimsel

T.C.
DANIŞTAY
ONUNCU DAİRE

Esas No : 2019/11866

Karar No : 2022/4140

yöntemlerle tanımlanmasını, niteliklerinin belirlenmesini, değerlendirilmesini ve risk unsurlarının belirlenmesini kapsayan dört aşamalı süreci ifade ettiği; **aynı fıkranın (z) bendinde**, sosyo-ekonomik değerlendirmenin, başvuru hakkında karar verilmeden önce değerlendirmek üzere, GDO ve ürünlerinin çevreye serbest bırakılması ve kullanılması sürecinde biyolojik çeşitlilik ve kullanıcıları ile çiftçiler üzerindeki etkilerden kaynaklanacak sosyo-ekonomik bedelleri belirlemek üzere bilimsel esaslara dayanarak yapılan tüm çalışmaları ifade ettiği; **3. maddesinin 1. fıkrasında**, insan, hayvan ve bitki sağlığı ile çevrenin ve biyolojik çeşitliliğin korunması ve sürdürülebilir kullanımı gözönünde bulundurularak GDO veya ürünlerinin ithalatı, ihracatı, deneysel amaçlı serbest bırakılması, piyasaya sürülmesi ile genetiği değiştirilmiş mikroorganizmaların kapalı alanda kullanımına, bilimsel esaslara göre yapılacak risk değerlendirmesine göre karar verileceği, risk değerlendirme sonuçlarına göre risk oluşturmayacağı belirlenen başvurular için verilen kararın geçerlilik süresinin on yıl olduğu; **aynı maddenin 5. fıkrasında**, GDO ve ürünlerinin; insan, hayvan ve bitki sağlığı ile çevre ve biyolojik çeşitliliği tehdit etmesi, üretici ve tüketicinin tercih hakkının ortadan kaldırılması, çevrenin ekolojik dengesinin ve ekosistemin bozulmasına neden olması, GDO ve ürünlerinin çevreye yayılma riskinin olması, biyolojik çeşitliliğin devamlılığını tehlikeye düşürmesi, başvuru sahibinin biyogüvenliğin sağlanmasına yönelik tedbirleri uygulamak için yeterli teknik donanıma sahip olmadığına anlaşıldığı durumlarda başvuruların reddedileceği; **12. fıkrasında**, GDO ve ürünleri ile ilgili yapılan başvurular hakkında risk ve sosyo-ekonomik değerlendirmeye ilişkin bilimsel raporların, Kurul tarafından, biyogüvenlik bilgi değişimi mekanizması vasıtasıyla kamuoyuna açıklanacağı, Kurul'un, bu görüşleri de dikkate alarak nihai değerlendirme raporu ile olumlu kararının toplantı tarihinden itibaren en geç otuz gün içinde gerekçeleri, varsa karşı oy gerekçeleri ve imzaları ile birlikte tekemmül ettirmek ve Bakanlığa sunmak zorunda olduğu, Kurul kararlarının Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe gireceği; **16. maddesinde de**, bu Kanun'un uygulanması ile ilgili usul ve esasları düzenleyen yönetmeliklerin, Kanunun yayımı tarihinden itibaren en geç üç ay içerisinde Bakanlık tarafından çıkarılacağı hükme bağlanmıştır.

Anılan Kanun'a dayanılarak davalı Bakanlık tarafından çıkarılan "Genetik Yapısı Değiştirilmiş Organizmalar ve Ürünlerine Dair Yönetmelik" 13/08/2010 tarihli ve 27671 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak 26/09/2010 tarihinde yürürlüğe girmiş olup, bu Yönetmelikte, GDO ve ürünlerinden kaynaklanabilecek risklerin engellenmesi, insan, hayvan ve bitki sağlığı ile çevrenin ve biyolojik çeşitliliğin korunması için, gıda ve yem amaçlı genetik yapısı değiştirilmiş organizma ve ürünlerle ilgili başvuru, değerlendirme, karar, ithalat, ihracat, etiketleme, piyasaya sürme, denetim, kontrol, araştırma, geliştirme v.b. hususlara ilişkin usul ve esaslar belirlenmiştir.

T.C.
DANIŞTAY
ONUNCU DAİRE

Esas No : 2019/11866

Karar No : 2022/4140

Diğer taraftan; 1992 yılında Rio de Janeiro'da yapılan "Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı"nda çevrenin ve insan sağlığının korunmasına yönelik olarak kabul edilen temel ilkeler arasında "İhtiyatlılık İlkesi"ne yer verilmiş olup, bu ilke uyarınca çevreyi korumak için ihtiyati (ön tedbirci) yaklaşımın devletlerin kendi kabiliyetlerine göre geniş olarak uygulanacağı, ciddi ve geri dönüştürülemez hasar tehlikesi olan yerlerde tam bilimsel kesinlik eksikliğinin çevresel kirlenmenin önlenmesi için gecikmenin sebebi olarak kullanılamayacağı belirtilmiştir.

Ayrıca 29/08/1996 tarihli ve 4177 sayılı Kanun ile onaylanması uygun bulunan ve 21/11/1996 tarihli ve 96/8857 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile onaylanarak 27/12/1996 tarihli ve 22860 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi"nde de, biyolojik çeşitliliğin önemli ölçüde azalması veya yok olması tehdidi söz konusu olduğunda, tam bir bilimsel kesinlik bulunmamasının, bu tehdidi önleyecek veya en aza indireyecek tedbirleri ertelemek için bir gerekçe olarak kullanılmaması gerektiği öngörülmüştür. Anılan Sözleşme kapsamında kabul edilen, ülkemizin taraf olduğu ve 5977 sayılı Biyogüvenlik Kanunu hazırlanırken de esas alınan "Biyogüvenlik Cartagena Protokolü"nde Rio Deklarasyonunun 15 nolu prensibinde yer alan ön tedbirci (ihtiyatlılık) yaklaşımının yeniden onaylandığı belirtildikten sonra, anılan Protokolün "Genel Hükümler" başlıklı 2. maddesinin 2. fıkrasında, tarafların, insan sağlığı üzerindeki riskleri de göz önünde bulundurarak, herhangi bir değiştirilmiş canlı organizmanın geliştirilmesi, muamelesi, taşınması, nakli, kullanımı ve çevreye serbest bırakılmasının biyoçeşitlilik üzerindeki risklerini engelleyecek ya da azaltacak şekilde gerçekleştirilmesini sağlayacakları hükmüne yer verilmiştir.

Görüldüğü üzere, ülkemizin de taraf olduğu uluslararası sözleşmelerde, insan sağlığının, çevre sağlığının, biyoçeşitliliğin ve gıda güvenliğinin söz konusu olduğu durumlarda, taraf devletlerin konuya ihtiyatlılık (ön tedbirci) ilkesi çerçevesinde yaklaşımları gerektiği vurgulanmıştır.

HUKUKİ DEĞERLENDİRME:

İncelenen olayda; Türkiye Yem Sanayicileri Birliği Derneği İktisadi İşletmesi, Beyaz Et Sanayicileri ve Damızlıkçıları Birliği Derneği İktisadi İşletmesi ve Yumurta Üreticileri Merkez Birliği tarafından genetiği değiştirilmiş MON810 mısır çeşidinin Türkiye'de yem olarak ithalatına ve piyasaya sürülmesine Biyogüvenlik Kurulu tarafından izin verilmesi için Tarımsal Araştırmalar Genel Müdürlüğü'ne (TAGEM'e) başvurular yapılmıştır. Bu başvurular üzerine, 5977 sayılı Biyogüvenlik Kanunu'nda ve bu Kanun uyarınca çıkarılan Yönetmelik'te öngörülen şekilde Biyogüvenlik Kurulu tarafından Risk Değerlendirme Komitesi ile Sosyo-Ekonomik

T.C.
DANIŞTAY
ONUNCU DAİRE

Esas No : 2019/11866

Karar No : 2022/4140

Değerlendirme Komitesi oluşturulmuş ve bu Komiteler tarafından düzenlenen değerlendirme raporları Biyogüvenlik Kurulu'nda görüşülerek uyuşmazlığa konu genetiği değiştirilmiş mısır çeşidinin hayvan yemi olarak kullanılmak üzere ithalatına ve piyasaya sürülmesine dava konusu Kurul kararı ile izin verilmiştir.

Anılan Komitelerin yaptıkları değerlendirmelerin sonucunda düzenledikleri, dava dosyasında birer örnekleri bulunan raporlar incelendiğinde, **Risk Değerlendirme Komitesinin Raporunda özetle;** MON810 mısır çeşidine ait risk analizi ve değerlendirmesinin; bu çeşidin geliştirilmesinde kullanılan gen aktırımı yöntemi, aktarılan genin moleküler karakterizasyonu ve ürettiği protein, besin değeri, alerjik ve toksik etkileri ile çevreye olası gen geçişlerinden kaynaklanabilecek risklerin dikkate alınarak yapıldığı, MON810 mısır çeşidinin, Bacillus Thuringiensis subsp kurstaki bakterisinin üretmekte olduğu Cry1Ab böcek öldürücü proteinini sentezlediği, bu proteinin, mısır kurdu ve mısır koçan kurdu gibi lepidoptera takımından zararlı böcek türlerine karşı koruma sağladığı, 1-) *Aktarılan Genlerin Moleküler Yapı, Ekspres Yapı ve Kararlılık Analizleri Yönünden;* ABD'de ve Fransa'da 1994 ve 1995 yıllarında yapılan tarla denemelerinde genetiği değiştirilmiş MON810 mısır çeşidine aktarılan trans-genlerin moleküler ve genetik açıdan farklı çevresel koşullarda, farklı genotiplerde ve generasyonlar boyunca kararlı olduğunun gösterildiği (EFSA,2009) Hindistan'da Endüstriyel Toksikoloji Enstitüsünde yapılan denemelerde ise MON810 transgen kasetinde yapısal kararsızlığın varlığının saptandığı, ancak, MON810'un kararsızlığını gösteren bir kanıt olmadığı yönünde başka bilimsel çalışmaların da bulunduğu (Brants ve ark.-2010-Balsamu ve ark.; 2011), 2-) *Kimyasal Bileşim Analizi Yönünden;* ABD'de 1994'te yapılan tarla denemeleri sonucu elde edilen mısır tanelerinde besin madde analizleri sonucunda, incelenen 11 bileşenden , 8 amino asit, ham selüloz, kalsiyum ve B-tokoferol seviyelerinin kontrol mısıra (MON818) göre MON810'da anlamlı düzeyde yüksek bulunduğu, Fransa'da 1995 yılında yapılan tarla denemelerinde MON810 mısır çeşidi ile kontrol mısır karşılaştırıldığında tanelerde istatistiki olarak önemli düzeyde nem ve palmitik asit içeriğinin arttığı, metiyonin ve triptofan düzeylerinin azaldığının belirlendiği, hasıl mısırdaki ise ham protein düzeyinde artış gözlemlendiği, bazı araştırmacıların Cry1 Ab protein olarak ifade edilen mısır çeşidinde lignin seviyelerinde farklılıklar bildirdikleri (Saxena ve Stotzky,2001 b; Flore ve ark., 2005, Poerschmann ve ark. 2005), bunu takiben yapılan araştırmalarda bu farklılıkların kimyasal analiz yönteminden kaynaklandığı (Hattield ve ark.,1999; Jung ve Sheaffer, 2004), genetiği değiştirilmiş GD MON810 mısır ve genetiği değiştirilmiş kontrol mısır için lignin kompozisyonu açısından bir farkın olmadığına bildirildiği (Lehman ve ark; 2008; Tarkalson ve ark. 2008), mısırdaki mikotoksin analizlerine yönelik çalışmalarda MON810 mısır tanesinde genetiği değiştirilmemiş kontrol çeşidine göre daha düşük mikotoksin seviyeleri bulunduğu belirtiltiği, özellikle fumonisin ve aflatoksin düzeylerinin MON810 mısır çeşidinde önemli

T.C.
DANIŞTAY
ONUNCU DAİRE

Esas No : 2019/11866

Karar No : 2022/4140

miktarda daha düşük olduğunun pek çok araştırmacı tarafından doğrulandığı, 3-) *Tarımsal Özelliklerin Analizi Yönünden*; GD mısır çeşitlerinin biyoteknolojik yöntemlerle amaca yönelik genlerin aktarılmasından sonra ticari çeşitle melezlenerek elde edildiği için sadece aktarılan gen, yani böceklerle dayanıklılık bakımından değişiklik içerdiği, 1984 yılından bu yana yapılan denemelerin MON810 mısır çeşidinin önemli tarımsal özellikler bakımından geleneksel mısır çeşitleri ile bir farklılığının olmadığını gösterdiği (EFSA, 2007) 4-) *Çevresel Risk Değerlendirmesi Yönünden*; çevresel risk değerlendirmelerinin, MON810 mısır çeşidinin kullanımı dikkate alınarak hayvan yemi şeklinde tüketimi sonrası sindirim sisteminden başlayıp dışkı ve gübre şeklinde indirekt şekilde maruz kalma, genetiği değiştirilmiş ürünü taşıma, depolama ve işleme esnasında kazayla çevreye yayılma riskleri ile sınırlı tutulduğu, genetik değişiklikten kaynaklanabilecek yayılma potansiyelinin; söz konusu mısır çeşidinin böcek dayanıklılık geni dışında hastalıklara dayanıklılık, diğer kültür bitkileri ile rekabet, sağlıklı koşullarda yaşamını sürdürme, dormansi fazına sahip olmama gibi klasik mısır çeşitlerine göre farklı bir özellik içermediği ve mısır üretim alanları dışında kendiliğinden yetişerek yaşama şansının bulunmadığı, 5-) *Bitkiden Bitkiye Gen Transferi Yönünden*; mısırın uygun koşullarda tarımsal ekosistem içinde canlılığını sürdürebilen bir tür olduğu ithali talep edilen MON810 mısır çeşidinin sadece yem amaçlı kullanılacağı, bununla birlikte kontrol edilemeyen faktörler (kaza, dikkatsizlik, kasıt vb.) ile çok az da olsa çevreye yayılma olasılığı olduğu, çevreye kazara dağılan genetiği değiştirilmiş mısır tohumlarından yetişen bitkilerdeki böcek dayanıklılık geninin varlığının zararlıının yoğun olduğu koşullarda bu bitkiler için bir avantaj gibi görüldüğü, genetiği değiştirilmiş mısırın ülkemizde sadece ılıman iklime sahip bölgelerde ertesi yıla kalabilme ihtimalini taşıdığı, bu durumda da, ülkemizde çevre koşullarından gelişerek önemli popülasyonlar oluşturma ihtimalinin görülmediği, 6-) *Bitkiden Bakteriye Gen Transferi Yönünden*; MON810 mısır çeşidinde yer alan genlerin insan ve hayvan sindirim sistemindeki mikroorganizmalara transferinin mümkün görülmediği, çok az bir olasılıkla bu transfer gerçekleşmiş olsa bile insan ve hayvan sağlığı açısından olumsuz bir etkinin söz konusu olamayacağı (EFSA, 2009), 7-) *Hedef Organizmalar ile Etkileşim Potansiyeli Yönünden*; MON810 mısır çeşidinin ülkemizde yetiştirilmediği sürece, taşınma, depolama ve işleme sırasında kazara etrafa dağılması ve buradan popülasyonlar oluşturması ve genetiği değiştirilmiş mısırla beslenen hayvanların dışkı ve gübreleri yoluyla ülkemizdeki hedef organizmaların popülasyonları üzerinde söz konusu proteinlere direnç riski yaratması olasılığının oldukça düşük olduğu, 8-) *Hedef Olmayan Organizmalar ile Etkileşim Potansiyeli Yönünden*; MON810 mısır çeşidindeki Cry1Ab proteinleriyle çevreye kazara dağılan tohumlardan oluşan bitkilerden veya hayvan dışkı ve gübreleri ile hedef olmayan

T.C.
DANIŞTAY
ONUNCU DAİRE

Esas No : 2019/11866

Karar No : 2022/4140

organizmalarla karşılaşmasının olası olduğu, bu durumda Cry proteinlerinin seçiciliği dikkate alınarak benzer taksanoyik grup içinde yer alan hedef olmayan organizmaların etkilenmesinin ihtimal dahilinde olduğu (DECD, 2007), ancak bu konuda yapılan birkaç çalışmanın topraktaki genetiği değiştirilmiş bitkilerde beslenen Cry proteinlerinin toprakta kalıcı olmadığı gibi herhangi bir birikimin de söz konusu olmayacağını gösterdiği, 9-) *Toksikolojik Değerlendirmeler Yönünden*; Onosa ve ark. (2008) tarafından yapılan bir çalışmada, kimyasal olarak mide bağırsak hasarı oluşturulmuş sıçanlar ile mide hasarı oluşturulmamış sıçanlara 28 gün boyunca ağızdan verilen Cry 1 Ab proteininin herhangi bir olumsuz etkiye neden olmadığı belirlendiği, E.coli'den elde edilen Cry 1 Ab proteinin, pepsin içeren yapay mide sıvısında 2 dk. içinde parçalandığı, ancak tripsin içeren yapay bağırsak sıvısında 19,5 saat içinde dahi etkilenmediğinin belirtildiği (EFSA, 2009), Jennings ve ark. (2003) 42 gün boyunca %50-60 oranında MON810 mısır içeren bir yemle beslenen etlik piliçlerin göğüs dokularında Cry 1 Ab proteinini veya Cry1 Ab geninin parçalarını belirleyemedikleri, ancak, Rossi ve ark. (2005)'de etlik piliçler ile yaptıkları çalışmalarda MON810 mısır ile beslenen grupların hem kursak hemde taşlıklarında Cry 1 Ab geninin parçalarını tespit ettikleri ancak dokularında tespit edemediklerini bildirdikleri, MON810 mısırla beslenen besi danası, etlik piliç ve domuzlarda plazma örneklerinde, böbrek, karaciğer, dalak ve kas dokularında Cry1Ab geninin varlığının saptanmadığı başka çalışmaların da bulunduğu, Adel-Patient ve ark. (2011) tarafından yapılan bir çalışmada farelere verilen Cry1Ab proteinin immun yanıtları etkilemeyeceği sonucuna varıldığı, Kadlec ve ark. (2009) tarafından yapılan bir çalışmada 42 gün boyunca MON810 mısır içeren yemle beslenen etlik piliçlerde hemotolojik ve biyokimsyal parametreler ile kesim ağırlıkları canlılık ağırlık artışı, ölüm oranı yönünden bir olumsuzluk tespit edilemediğinin bildirildiği, Guertler ve ark. (2009) tarafından yapılan bir çalışmada MON810 içeren yemin, 25 ay boyunca süt ineklerine yedirildiği ancak ineklerin süt kalitelerinde bir değişiklik saptanmadığı gibi genetiği değiştirilmiş gen kalıntısına da rastlanmadığı, Walsh ve ark. (2011) 32 adet süttten kesilmiş 28 günlük erkek domuz kullanarak yaptıkları 31 günlük beslenme denemeleri sonunda, domuzların kalp, karaciğer ve dalak ağırlıklarında gruplar arasında önemli bir artış belirlenmediği, MON810 mısır çeşidi tüketen domuzların böbrek ağırlıklarında ise önemli bir artış olduğu, ancak gerek böbrek gerekse muayene edilen diğer organlarında herhangi bir histopatolojik değişiklik görülmediği, ayrıca kanda yapılan biyokimyasal analizlerde böbrek ve karaciğer fonksiyonlarının etkilenmediğinin belirlendiği, *Vendomois ve ark. (2009) tarafından 3 genetiği değiştirilmiş ticari mısır çeşidi (NK 603, MON810 ve MON863) ve genetiği değiştirilmemiş isogenik eşdeğerleri ile 4-6 haftalık erkek ve dişi Sprague-Dawley ırkı sıçanlarda 5 ve 14 haftalık besleme sonrası idrar, serum değerleri alındığı ve organ başına yaklaşık 60 farklı biyokimyasal parametrenin incelendiği, denemeler sonunda yapılan analizlerin bu 3 GD mısır çeşidinin mısır tüketimi, seks ve doza bağlı olarak yan etkileri*

T.C.
DANIŞTAY
ONUNCU DAİRE

Esas No : 2019/11866

Karar No : 2022/4140

olduğunun gösterildiği, bu olumsuz etkilerin üç GD mısırdaki farklı olmakla birlikte temel detoksifikasyon organlarından karaciğer ve böbrekte olduğunu aynı zamanda kalp, adrenal bezler, dalak ve haematopoietik sistemin de etkilendiğini bildirildiği, araştırmacıların, özellikle bu 3 mısır çeşiti ile 2 yıllık uzun süreli besleme denemeleri yapılması gerektiğini ve bu denemelerde özellikle böbrek ve karaciğer üzerinde yoğunlaşılması gerektiğini bildirdikleri, Sagstad ve ark. (2007) GD mısırla beslenen balıkların bağırsaklarındaki SOD ve CAT enzimlerinin artışını, MON810 mısırdaki delta endotoksinin varlığına bağladıkları, başka çalışmaların sonuçlarıyla destekledikleri iddialarında sindirim kanalının yabancı DNA ve proteinlerle ilk temas yeri ve giriş yolu olması nedeniyle olası stres yanıtlarının ilk burada görüleceğini ifade ettikleri, Finamore ve ark. (2008) MON810 ve GD olmayan eşdeğeri mısırları tüketen korunmasız (yeni süttten kesilen 21 günlük) ve 18-19 aylık yaşlı farelerde (erkek Balb/c) bağırsak ve çevresel immun yanıtlarını değerlendirdikleri, deneyin sonunda gruplar arasında ortalama vücut ağırlığı ve yem tüketimi açısından, ayrıca dalaktaki lenfositlerin proliferasyonunda farklılık görülmediğinin bildirildiği, ancak kontrol grubuyla karşılaştırıldığında MON810 mısırla beslenen farelerin bağırsak ve çevresel kısımlarında T ve B hücreleri ile bazı diğer hücrelerin oranında farklılıklar bulunduğu, ayrıca serum sitokin düzeylerinin de arttığının belirtildiği, bu değişimlerin en çok, GD mısırla 30 gün beslenen süttten kesilmiş farelerde bulunduğu, 90 gün beslenenlerde yalnızca B hücrelerinin artış gösterdiğinin kaydedildiği, yaşlı farelerde görülen değişikliklerin ise 30 gün beslenen farelerde görülen değişikliklerle aynı olduğunun saptandığı, araştırmacılar bu sonuçların çok genç ve yaşlı farelerin immunolojik bozulmaya daha duyarlı olduğunu gösterdiğini, farelerin 111 günlük olana kadar (90 günlük besleme+21 günlük yaş) kazandıkları dirençle birlikte bozukluğun azaldığını ifade ettikleri, elde edilen değişikliklerin bağışıklık sisteminin önemli bir şekilde bozulduğuna kanıt olması için daha ileri araştırmaların yapılması gerektiğini, GD bitki ve ürünlerin toksikolojik değerlendirmelerinde bağırsak ve çevresel bağışıklık yanıtının değerlendirilmesi gerektiğini ifade ettikleri, ancak, bu çalışma dikkate alındığında araştırmacıların materyal ve metodunda belirttikleri mikotoksin (özellikle FB1 veya DON) miktarlarının gerek MON810 gerekse genetiği değiştirilmemiş eşdeğerinde kabul edilebilir seviyenin üzerinde olduğunun dikkati çektiği, bu nedenle söz konusu olumsuz etkilerin mikotoksinin varlığından da kaynaklanabileceği kanaatine varıldığı, Adel-Patient ve ark., (2011)'da saf Cry1 Ab proteini, MON810 ve genetik olarak değiştirilmemiş eşdeğeri ile fareler (Balb/c) intra peritoneal ve intra gastrik yolla immunize edilerek, proteinlerin immunolojik ve metabolomik etkilerinin araştırıldığı, değerlendirmeler sonunda intragastrik uygulamada MON810'un GD olmayan eşdeğerine göre çok az farklılık gösterdiği, ancak immun cevap konusunda proteinler arasında

T.C.
DANIŞTAY
ONUNCU DAİRE

Esas No : 2019/11866

Karar No : 2022/4140

bir farklılık görülmediği sonucuna varıldığı, ülkemizde Kılıç ve Akay (2008) tarafından bir çalışmada 18 dişi, 9 erkek Wistar albino sıçanlarda 3 nesil boyunca sürdürülen besleme denemeleri sonrası histopatolojik incelemeler ve biyokimyasal analizler yapılarak Bt mısırın etkilerinin araştırıldığı, hayvanların tesadüfe göre 6 dişi ve 3 erkek olmak üzere 3 gruba ayrıldığı ve I. Gruba standart diyet, II. Gruba standart diyet + % 20 oranında GD olmayan mısır, III Gruba standart diyet + % 20 oranında Bt mısır içeren diyet uygulandığı, yapılan denemelerde her üç grupta da 3 nesil boyunca yeni doğanlarda klinik görünüm açısından olumsuz bir etkiye rastlanmadığı, bütün gruplarda sıçanların vücut ağırlıklarında farklılık görülmediği, *ancak grup II ve III te dişi sıçanların nisbi karaciğer ağırlıklarında ve grup II dişi sıçanların nisbi böbrek ağırlıklarında azalma saptandığı, ayrıca grup II erkek sıçanların nisbi böbrek ağırlıklarında istatistiksel olarak önemli azalma belirlendiği, histopatolojik incelemeler ve biyokimyasal analizler değerlendirildiğinde, Bt mısır ile beslenen sıçanların sindirim kanalı, karaciğer ve böbrek dokularında histopatolojik açıdan çok önemli değişikliklere rastlanmamış, ancak kısa süreli besleme çalışmaları ile kıyaslandığında karaciğer ve böbrek dokularında ve serum enzim seviyelerinde bazı farklılıklar tespit edildiğinin bildirildiği, araştırmacıların Bt mısır ile beslenen sıçanlarda histopatolojik ve biyokimyasal açıdan düşük düzeyde farklılıklar olduğunu, bunun 3 nesil boyunca sıçanlarda olumsuz bir etkiye neden olmadığını, ancak farklı hayvan türleri ile uzun süreli besleme denemeleri sonrası gelişen teknolojiye paralel olarak yeni yöntemler ile araştırmaların yapılması gerektiği* sonucuna vardıkları, 10-) *Allerjenite Yönünden;* toprak mikroorganizması olan *Bacillus thuringiensis* subsp. *kurstaki*'den köken alan Cry1Ab geninin allerjenik olmadığını bildiği, Cry1Ab proteininin biyoinformatik analizlerle incelendiği ve bilinen allerjen proteinlerle homolojisi bulunmadığı, ayrıca Cry1Ab proteini asidik şartlarda kararlı olmadığı ve yapay mide şartlarında hızla parçalandığından allerjik olmadığı sonucuna varıldığı, Nakajima ve ark (2007), gıda alerjisine sahip Japonlarda MON810 mısırında ifade edilen Cry1Ab proteinine özel IgE antikorlarının oluştuğunu kaydetmişlerse de bunun önemli olmadığını bildirdikleri, Batista ve ark. (2005), astım hastası bireyler ile gıda ve solunum alerjisi olan çocuklarda MON810 mısırının ekstraktlarıyla yapılan deri prick testlerinde önemli bir allerjik durum olmadığını belirttikleri, Custodio ve ark (2006) Bt11 mısır tüketen domuzlarda (baştan sona, yani 17 kg canlı ağırlıktan 120 kg canlı ağırlığa varana kadar sürekli tüketenlerde) ortalama günlük yem tüketiminde artış belirlerken 60 kg'dan sonra yapılan beslemede (120 kg olana kadar) bu değişikliğin olmadığını belirttikleri, yine benzer bir çalışmada MON810 mısır tüketen domuzların ortalama canlı ağırlık kazancında artış olduğunu bildirdiği, (Piva ve ark., 2001), ancak, açıklanan son 2 araştırma bu artışın GD mısırlardaki daha düşük fumonisin B varlığından kaynaklandığını gösterdiği, Bakke-McKellep ve ark. (2008), somon balıklarında yaptıkları bir çalışmada, MON810 mısır çeşidi içeren yem ile beslemede, histolojik, sindirimle ilgili, metabolik ve immunolojik parametreleri

T.C.
DANIŞTAY
ONUNCU DAİRE

Esas No : 2019/11866

Karar No : 2022/4140

inceledikleri, bu parametreler açısından MON810 mısır çeşidinin genetiği değiştirilmemiş eş değeri kadar somon balıklarının beslenmesinde güvenli bir biçimde kullanılabileceği yargısına vardıkları, Lucas ve ark.(2007), etlik piliçlerde yaptıkları çalışma sonucunda, MON810 mısır çeşidi içeren rasyonla beslenen gruplarda, genetiği değiştirilmemiş mısır içeren rasyonlarla beslenen gruba yem tüketimi, canlı ağırlık artışı, ölüm oranı ve kesim özellikleri açısından benzerlik gösterdiğinin tespit edildiği, Rossi ve ark. (2011), domuzlarda yaptıkları çalışmada canlı ağırlık, yem tüketimi ve yemden yararlanma oranları bakımından MON810 mısır çeşidi içeren rasyonla beslenen grupların, genetiği değiştirilmemiş mısır içeren rasyonlarla beslenen grup ile karşılaştırıldığında önemli farklar tespit etmedikleri, Donkin ve ark. (2003) iki yıl üst üste MON810 ekilen tarladan elde edilen ürünlerden hazırladıkları silaj ile süt ineklerini besledikleri, çalışma sonunda MON810 mısır çeşidinin, genetiği değiştirilmemiş eş değerine göre yem tüketimi, süt yağ oranı, süt verimi ve kompozisyonunu önemli düzeyde etkilemediği ve rumen sindiriminde de benzer değerler elde edildiğinin rapor edildiği, Steinke ve ark. (2010), süt ineklerinde yaptıkları çalışma sonunda, MON810 mısır çeşidinin genetiği değiştirilmemiş eş değerine göre kimyasal kompozisyon, protein ve yem tüketimi, süt kompozisyonu ve vücut kondüsyonu üzerine önemli bir etki yapmadığı belirtilerek, söz konusu raporun *Genel Sonuç ve Öneriler kısmında*; MON810 mısır çeşidi tanelerinin ülkemizde yem olarak kullanılmasının uygun olabileceği, *özellikle bitki dışı organizmalardan klonlanarak genetiği değiştirilmiş bitkilerinin geliştirilmesinde kullanılan genlerin, gerek genetiği değiştirilmiş bitkilerinin gerekse bunları tüketen hayvanların genomlarındaki olası olumsuz etkilerinin kısa sürede tam olarak ortaya çıkmayacağına göz önünde bulundurulması gerektiği*, bu görüşü doğrulayan USDA, FDA, EPA, CDC gibi ABD devlet kurumlarının, biyoteknoloji şirketlerini kapsamlı saha ve güvenlik araştırmalarına yönlendiren mevzuat düzenlemeleri yaptıkları, bu çerçevede oluşturulan kararlara göre; MON810 mısır çeşidi tarımsal özellikler ve çevresel risk açısından değerlendirildiğinde, geleneksel mısır çeşitleriyle farklı olmadığı sonucuna varıldığı, ancak, genetiği değiştirilmiş bitkilerin ülkemizde yetiştirilmesinin 5977 sayılı Kanun kapsamında yasak olmakla birlikte, ithal edilmesi düşünülen MON810 mısır çeşidi tanelerinin amaç dışı çevreye dağılması ve olası kaçak ekimler nedeniyle gen kaçışı riskinin olabileceğinin göz önünde bulundurulması, bu nedenle ithaline izin verilmesi durumunda yetkili kuruluşlar **tarafından** izlenmesi gerektiği belirtilmiştir.

Sosyo-Ekonomik Değerlendirme Komitesi'nin Raporunda ise; 1-)Halk Sağlığı Açısından Yapılan Değerlendirmede; genetiği değiştirilmiş ürünlerin üretiminde son yıllarda hızlı bir artış olduğu, dünyada 1996 yılında 1.7 milyon hektar olan ekim alanının 2009 yılında 80 kat artarak 134 milyon hektara ulaştığı, (Cilve,2009), bu artıştan GD mısırın da payını aldığı,

T.C.
DANIŞTAY
ONUNCU DAİRE

Esas No : 2019/11866

Karar No : 2022/4140

GD ürünlerdeki bu artışın, kullanılan herbisit miktarını da paralel bir şekilde artırdığı, dolayısıyla da bitkilerde kalıntı olarak bulunacak bu herbisitlerin pat geni taşıyan transgenik soya ve mısırla beslenen hayvanların et ve ürünlerinde kalıntı yaptığının bilindiği, (EFSA 2009), transgenik bitkilerin farklı memeli hayvanlarda akut ve kronik semptomlarının ortaya çıkması için toksikolojik testlerinin de uzun süreli yapılmasının (2 yıl) ayrı bir önem arz ettiği, sıçanlarda yapılan 90 günlük bir çalışmada 3 GD mısır çeşidinde (NK603, MON810 ve MON 863) sağlık risklerine sebep olacak kadar pestisitlerin bulunduğu (De Vendomois ve ark. 2009), bazı yemlerde 400 ppm kalıntıya izin verildiği (Gasnier ve ark.2009), insan hücre hatlarında yapılan çalışmada glifosinat herbisitinin hücrelerde toksik etki gösterdiğinin bildirildiği (Gasnier ve ark. 2009), aynı çalışmada, 5 ppm glifosinat konsantrasyonunun hücrelerde DNA'ya zarar verdiğinin bildirildiği, Kanada'da 2011 yılında yapılan bir çalışmada hamile olmayan kadınların serumlarında glifosinata rastlanıldığının bildirildiği (Aris ve Leblanc, 2011), yapılan bu çalışmanın, herbisit kullanımının ne derece önemli ve yaygın olduğunu ve halk sağlığı açısından risk olabileceğini gösterdiği, MON810 mısır çeşidinin elde edilmesinde kullanılan gen aktarım yönetimi ve aktarılan genin moleküler karakterizasyonu ile ilgili literatür incelendiğinde bilinen herhangi bir olumsuz sonucuna rastlanmadığı ancak, transgenik bitkilerle yapılan bazı çalışmalar incelendiğinde bu bitkilerin tüketilmesinin insan sağlığına olumsuz etkilerinin olabileceğini gösteren bulgulara rastlanıldığı, özellikle transgenik DNA'nın memeli barsaklarında sindirilmeyip hücrelere kadar değişime uğramadan ulaşması ve genetiği değiştirilmiş (GD) ürünlerin üretiminde kullanılan glifosinat türevi herbisitlerin insan vücudunda tespit edilmesinin GD gıdalar ve yem maddeleri konusunda yeni bir tartışmayı yaratacağı, bu bulguların teyit edilmesi ve GD bitkilerle ilgili şüpheleri ortadan kaldırmak için GD ürünlerin halk sağlığı ve çevreye verebileceği olası olumsuz etkilerinin ülkemizde yapılacak bilimsel çalışmalarla belirlenmesi, ayrıca özellikle GD bitkilerin üretilmesiyle ilgili olan glifosinat herbisitlerinin kullanımının da mercek altına alınarak gıdalarda ve yem maddelerinde bulunan bu herbisitlerin seviyelerinin belirlenmesi gerektiği, yapılan anketlerin, tüketicinin satın alacağı ürünün GD ürünü olup olmadığını bilmek istediğini gösterdiği, (Kaynar,2009) bu nedenle tüketicinin tercih yapabilmesi için GD ürün etiketi taşımasının yasal düzenlemelerle sağlanmasının gerektiği, 2-)Sosyo-Ekonomik Değerlendirme Yönünden; ülkemizde mısırın üretimi ve tüketimi arasındaki farkın, yani yeterlilik oranlarının yıllar itibarıyla incelendiğinde destekleme politikaları, gümrük vergisi oranı, mazot ücreti ve diğer ekonomik olgulara göre farklılık gösterdiği, 2001 ila 2004 yılları arasında ülkemiz mısır ihtiyacı, %65 'civarında yerli üretimle karşılanmak ta iken, bu oranın 2005/2006 döneminde en yüksek seviyeye ulaşarak %93,15 olarak gerçekleştiği, 2009/2010 döneminde ise %79,99 olduğu, dolayısıyla bugün için ihtiyacın tamamının yerli üretimle karşılanmadığı, ancak, mısır üretimini teşvik edecek önlemlerin alınması ve ithalatta uygun

T.C.
DANIŞTAY
ONUNCU DAİRE

Esas No : 2019/11866

Karar No : 2022/4140

koruma önlemlerinin alınmasıyla ithalata gerek kalmadan üretim artırılarak talebin tümüyle yerli üretimle karşılanabileceği, 3-) *Hukuksal Değerlendirme Açısından*; Biyogüvenlik Kanunu'nun çıkarılmasının önemli olduğu, bu düzenlemenin AB mevzuatına uyumlu olduğu, ancak genellikle on yıl süreyle verilen izinlerin beş yıla çekilmesinin ve her izin döneminde risklerin tekrar değerlendirilmesine olanak tanınmasının yararlı olacağı, değerlendirme yapılırken 4077 sayılı Tüketiciyi Koruma Kanunu, Rekabet Kanunu hükümlerinin ve tarafı olduğumuz Uluslararası Sözleşmelerin hükümlerinin de dikkate alınması gerektiği, yaklaşık 30 yıllık bir teknolojinin sonucu olan GDO içeren ürünlerin insan ve çevre sağlığı üzerindeki olumsuz etkilerinin henüz somut olarak ortaya konulamamış ve gözlemlenememiş olmasının bu tür ürünlere "ihtiyatlılık ilkesi" kapsamında ihtiyatla yaklaşımını ve bu konuda alınacak tedbirleri üst sınırdan tutmayı gerekli kıldığı, Türkiye'de tüketilen mısırın %75'inin hayvan sektöründe yem olarak kullanıldığı, bu yüzden kanatlı hayvan beslenmesinde enerji kaynağı olarak kullanılan mısırın tedarikinde meydana gelecek herhangi bir sıkıntının, sektörde büyük bir ekonomik kirize neden olacağına beklendiği, bu açıdan bakıldığında ve teknik analiz kısmında yem olarak kullanımının dolaylı bir şekilde insan ve çevre sağlığı üzerinde olumsuz etkisinin olmadığı dikkate alınır, MON810 mısırın hayvan yemi olarak kullanılmasının ülke ekonomisi açısından uygun olduğu, ancak, yerli mısır üreticilerimizin gelirlerinde azalmayı engellemek için ithalatının mutlaka denetim altında olması gerektiği görüşlerine yer verildikten sonra, Raporun Sonuç ve Komite Kararı kısımlarında, önerilerin ve alınması gereken tedbirlerin açıklandığı ve izin başvurusunda bulunan genetiği değiştirilmiş melez mısır çeşidinin Türkiye'de üretimi yapılan geleneksel mısır çeşidine bulaşmaması için alınması gereken önlemler, denetim ve risk yönetimi ile ilgili önerilere özellikle dikkat çekildiği görülmektedir.

Risk Değerlendirme Komitesinin, uyuşmazlık konusu genetiği değiştirilmiş MON810 mısır çeşidi ve ürünlerinin insan, hayvan ve bitki sağlığı ile çevre ve biyolojik çeşitliliğe zararlı olup olmadığı, belirtilen yönlerden risk taşıyıp taşımadığı konusundaki değerlendirmelerinin, genellikle bu konuda daha önce çeşitli ülkelerde farklı yöntemlerle (laboratuvar çalışması, alan denemeleri, ürün karşılaştırma v.b.) yapılmış bilimsel çalışmaların sonuçlarına ve EFSA 2009 Raporuna dayandırıldığı, dolayısıyla, anılan Komite tarafından bu konuda ayrıca bir deney, test, alan çalışması ya da laboratuvar çalışmasının yapılmadığı görülmektedir.

Anılan Komitenin belirtilen yöntemi izleyerek hazırlamış olduğu raporun içeriğine bakıldığında ise; söz konusu transgenik (genetiği değiştirilmiş) mısır çeşidinin toksisite, alerjenite, beklenmeyen etkileri, hedef dışı organizmalara etkileri, bitkiden bitkiye gen geçişleri

T.C.
DANIŞTAY
ONUNCU DAİRE

Esas No : 2019/11866

Karar No : 2022/4140

ve bitkiden bakteriye gen geçişleri yönlerinden insan, hayvan ve bitki sağlığı ile çevre ve biyoçeşitliliğe zararı bulunmadığı; kontrol çeşidine, yani karşılaştırma yapılan genetiği değiştirilmemiş klasik mısır çeşidine göre belirtilen yönlerden önemli bir farklılık göstermediği yönünde bilimsel çalışmaların ve görüşlerin bulunduğu, ancak, bunun aksini ortaya koyan, söz konusu genetiği değiştirilmiş mısır çeşidinin belirtilen yönlerden insan, hayvan ve bitki sağlığı ile çevre ve biyoçeşitliliğe zararlı olduğunu belirten farklı ülkelerde, farklı yöntemlerle yapılmış ve literatürde yer alan bilimsel çalışmaların ve görüşlerin de bulunduğu anlaşılmaktadır. Nitekim, Biyogüvenlik Kurulunun 21/12/2011 tarihli ve 16 sayılı kararı ile hayvan yemi olarak ithal edilmesine ve piyasaya sunulmasına izin verilen transgenik MON08817XMON810 melez mısır çeşidine ilişkin olarak Risk Değerlendirme Komitesi tarafından düzenlenen raporda, bakılan davanın konusunu oluşturan GD MON810 mısır çeşidinin içinde bulunan Cry 1Ab proteinin çeşitli yönlerden (hedef dışı organizmalara etki, toksisite, alerjenite, bitkiden bitkiye ve bitkiden toprağa gen geçişleri ile özellikle geleneksel mısır ürününe bulaşma olasılığının yüksek olması) insan, hayvan ve bitki sağlığı ile çevreye ve biyoçeşitliliğe zararı olduğu yönünde bir çok bilimsel çalışmadan bahsedilmiş olup, uyuşmazlık konusu genetiği değiştirilmiş MON810 mısır çeşidinin genetiği değiştirilmiş MON88017 mısır çeşidi ile melezlenmesinden elde edilen transgenik MON88017XMON810 melez mısır çeşidinin hayvan yemi olarak kullanılmasına izin verilmesine dair Biyogüvenlik Kurulunun 21/12/2011 tarihli ve 16 sayılı kararına karşı açılan davada, Dairemizce verilen davanın reddine ilişkin 18/05/2015 tarih ve E:2012/4881, K:2015/2362 sayılı karar, Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun 18/05/2017 tarih ve E:2015/2862, K:2017/2188 sayılı kararı ile bozulmuş olup, Dairemizce anılan bozma kararına uyularak işbu dosya ile aynı tarihli heyet toplantısında 27/09/2022 tarih ve E:2019/11850, K:2022/4141 sayılı kararla Biyogüvenlik Kurulunun anılan kararının iptaline karar verilmiştir.

Öte yandan, uyuşmazlık konusu transgenik mısır çeşidinin insan, hayvan ve bitki sağlığı ile çevre ve biyolojik çeşitliliğe zararlı olup olmadığı konusunda farklı bilimsel görüşlerin olduğuna, bu nedenle ülkemizde bu konuda bilimsel çalışma yapılarak konunun açıklığa kavuşturulmasına ihtiyaç olduğuna, ancak, söz konusu mısır çeşidinin öncelikle insan, hayvan ve geleneksel mısır çeşidine zararları olabileceğine dair bilimsel çalışmaların bulunduğu gözönüne alınarak bu konuya ihtiyatlılık ilkesi çerçevesinde yaklaşılması gerekliliğine, Sosyo-Ekonomik Komitenin raporunda da dikkat çekilmiştir. Bununla birlikte, her iki raporda da, dava konusu Kurul kararı ile yem olarak ithalatına ve piyasaya sunulmasına izin verilen genetiği değiştirilmiş mısır çeşidinin, *kazara* taşıma, kullanma muhafaza veya çeşitli yollarla ülkemizde üretilen geleneksel mısır çeşidine bulaşabileceğine dikkat çekilerek bu konuda alınması gereken önlemlere özellikle vurgu yapıldığı görülmektedir. Ülkemizdeki mısır üretiminin büyük

T.C.
DANIŞTAY
ONUNCU DAİRE

Esas No : 2019/11866

Karar No : 2022/4140

oranda ülke ihtiyacını karşıladığı ve alınacak teşvik önlemleriyle ithalata gerek duyulmadan ihtiyacın tamamının ülke üretimi ile karşılanabileceği yönündeki tespitler birlikte değerlendirildiğinde, söz konusu genetiği değiştirilmiş mısır çeşidinden bulaşma riskinin oluşturacağı olumsuzluğun ülkemizde üretilen geleneksel mısır çeşidine vereceği zararın ve bu zararın ülke ekonomisine olumsuz yansımalarının göz ardı edilmemesi gerekir.

Belirtilen Komite raporlarında yer verilen değerlendirmeler karşısında, söz konusu genetiği değiştirilmiş mısır çeşidinin hayvan yemi olarak kullanılmasının insan, hayvan ve bitki sağlığı ile çevreye ve biyoçeşitliliğe zararlı olmadığı, dolayısıyla güvenilir olduğu sonucuna ulaşabilmek hukuken olanaklı değildir. Bu durum; insan, hayvan ve bitki sağlığını, çevreyi ve biyoçeşitliliği doğrudan ilgilendiren bu konuda "ihtiyatlılık ilkesi" çerçevesinde hareket edilmesini zorunlu kılmaktadır.

Zira, Risk Değerlendirme Komitesi'nin ve Sosyo-Ekonomik Komitenin raporlarında, bilimsel çalışmalara ve verilere dayalı olarak söz konusu genetiği değiştirilmiş mısır çeşidinin insan, hayvan ve bitki sağlığı ile çevre ve biyoçeşitliliğe kesinlikle zararlı olmadığı, dolayısıyla, bu konuda hiç bir endişenin ya da kuşkunun bulunmadığı yönünde herhangi bir saptama yapılmamıştır. Aksine, gerek MON810 mısır çeşidi için düzenlenen ve dosyada bulunan komite raporlarında, gerekse MON810 mısır çeşidinin MON88017 mısır çeşidi ile melezlenmesinden elde edilen MON88017xMON810 melez mısır çeşidi için düzenlenen ve Dairemizin E:2019/11850 sayılı dosyasında bulunan komite raporlarında, bu konudaki farklı bilimsel görüşler ortaya konulmuş ve yine bazı bilimsel çalışma sonuçlarına dayanılarak bu ürünün bazı yönlerden sakıncaları olabileceği (alerjenite, hedef dışı organizmaları etkilemesi, geleneksel ürüne, toprak bakterisine bulaşma riski gibi) belirtilmiş olmasına karşın, bu ürünün hayvan yemi olarak kullanılmasının uygun olduğu yönünde görüş bildirilmiştir. Ancak, komite raporlarının içeriğine göre söz konusu transgenik mısır çeşidinin insan, hayvan ve bitki sağlığı ile çevre ve biyoçeşitliliğe zararlı olduğu ve hayvan yemi olarak güvenilir şekilde kullanılabilmesi gibi kesin bir sonuca varabilmenin olanaksız olması nedeniyle, raporların içeriği ile sonucu uyumlu bulunmamaktadır. Komite raporlarının sonucunda belirtilen görüşün aksine söz konusu raporlarda yer verilen bilimsel çalışma sonuçları ve bilimsel görüşler ağırlıklı olarak, genetiği değiştirilmiş bu mısır çeşidinin çeşitli yönlerden insan, hayvan ve bitki sağlığı ile çevreye ve biyoçeşitliliğe zararlarının bulunduğu, dolayısıyla, bu konuda ciddi endişelerin bulunduğu istikametindedir. Ayrıca, MON88017xMON810 melez mısır çeşidine yönelik olarak hazırlanan Risk Değerlendirme Komitesi Raporunda, MON810 mısır çeşidinde yer alan Cry1Ab proteinin özellikle hedef dışı organizmalara etki, gen geçişleri ve bulaşma yönünden insan, hayvan ve bitki sağlığı ile çevreye ve biyoçeşitliliğe zararlı olabileceği

T.C.
DANIŞTAY
ONUNCU DAİRE

Esas No : 2019/11866
Karar No : 2022/4140

yönünde bir çok bilimsel çalışmadan bahsedilmiş iken, bakılan davadaki Risk Değerlendirme Raporlarında ise, MON810 mısır çeşidinde yer alan söz konusu protein ile ilgili olarak anılan bilimsel çalışmalardan bahsedilmediği aynı tespitlere yer verilmediği görülmüş olup, bu yönden her iki rapor arasında da bir uyumsuzluk bulunmaktadır.

Bu nedenle; genetiği değiştirilmiş MON810 mısır çeşidinin hayvan yemi olarak kullanılmasının insan, hayvan ve bitki sağlığına, çevreye ve biyoçeşitliliğe zarar veremeyeceği ve güvenli olduğu Biyogüvenlik Kanunu'nun 2. maddesinin 1. fıkrasının (ü) bendinde öngörülen şekilde bilimsel yöntemlerle somut olarak ortaya konulmadan, söz konusu genetiği değiştirilmiş mısır çeşidinin hayvan yemi olarak kullanılması amacıyla ithaline ve piyasaya sunulmasına izin verilmesine ilişkin dava konusu Biyogüvenlik Kurulu kararında, Anayasanın 56. maddesi hükmüne, tarafı olduğumuz uluslararası sözleşmelere, Biyogüvenlik Kanunu hükümlerine, dolayısıyla hukuka uyarlık bulunmamaktadır.

KARAR SONUCU :

Açıklanan nedenlerle;

1. 21/04/2012 tarihli ve 28271 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Biyogüvenlik Kurulunun dava konusu 18 sayılı kararının **İPTALİNE**,
2. Ayrıntısı aşağıda gösterilen toplam 547,90 TL yargılama giderinin davalı idareden alınarak davacılara verilmesine,
3. Karar tarihinde yürürlükte bulunan Avukatlık Asgari Ücret Tarifesi uyarınca 9.500,00 TL vekâlet ücretinin davalı idareden alınarak davacılara verilmesine,
4. Posta gideri avansından artan tutarlarının kararın kesinleşmesinden sonra aidiyetine göre taraflara iadesine,
5. **Bu kararın tebliğ tarihini izleyen 30 (otuz) gün içerisinde Danıştay İdari Dava Daireleri Kuruluna temyiz yolu açık olmak üzere, 27/09/2022 tarihinde oy birliğiyle karar verildi.**

Başkan

Üye

Üye

Üye

Üye

T.C.
DANIŞTAY
ONUNCU DAİRE
Esas No : 2019/11866
Karar No : 2022/4140

YARGILAMA GİDERLERİ (Davacılar) :

Başvuru Harcı	: 32,40 TL
Karar Harcı	: 43,00 TL
YD Harcı	: 34,80 TL
Vekâlet Harcı	: 3,30 TL
YD İtiraz Harcı	: 66,10 TL
Temyiz Başvuru Harcı	: 136,50 TL
Temyiz Karar Harcı	: 57,60 TL
Posta Gideri	: 174,20 TL
TOPLAM	: 547,90 TL
